

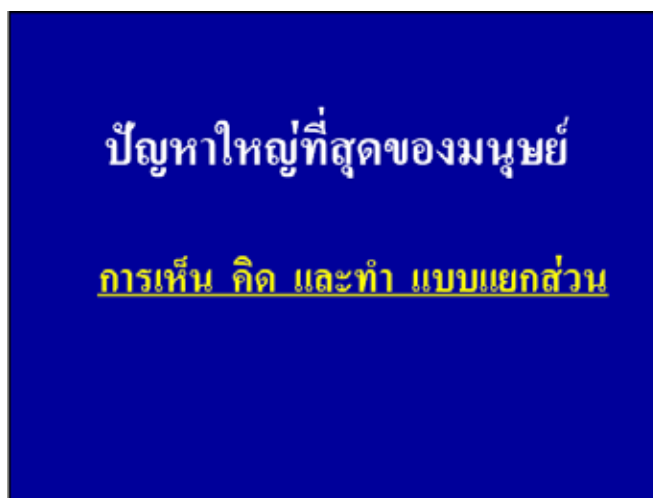
คุณค่าของการมองสรรพสิ่งอย่างเชื่อมโยง¹

ศ.นพ.ประเวศ วะสี

ท่านผู้มีเกียรติทุกท่านครับ หลังจากที่ได้ดูโซนไปแล้ว การบรรยายเรื่องนี้น่าจะขึ้นมาก ท่านทั้งหลายได้ดูโซน สามคนที่เขื่อนนี้จะสังเกตว่าเขามีจิตเป็นดวงเดียวกัน ไม่งั้นทำอย่างนั้นไม่ได้ มีจิตหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้โซนแสดงออกมามีความเป็นทั้งหมดที่แสดงออกมา

การที่ทำให้จิตหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้เกิดความงาม ทำให้เกิดการเคลื่อนไหว ที่ไปทิศทางเดียวกัน เหมือนร่างกายของเรามีเซลล์ มีอวัยวะหลายล้าน แล้วก็หลากหลายแตกต่างกันมาก แต่ทั้งหมดนี้รวมมีจิตดวงเดียวกัน ถ้าดับไปทาง ปอดไปทาง หัวใจไปทาง เราก็คือเป็นคนอย่างนี้ไม่ได้ การที่เราเป็นคนอย่างนี้ได้อยู่ได้เพราะว่าส่วนต่างๆ เชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน ถ้าเราขาดหลุดออกเป็นส่วนๆ จะหมดชีวิต เช่น การขาดและสุกร ขาดและโคออกเป็นส่วนๆ การขาดและนั้นทำให้หมดชีวิต ไม่มีชีวิต ชีวิตนั้นคือการเชื่อมโยงเข้ามาเป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้เกิดจิต เกิดจิตวิญญาณ

ปัญหาของการเห็น คิด และทำแบบแยกส่วน

แต่ปัญหาของเราในสังคมขณะนี้ทั่วโลกตรงกันข้าม ปัญหาที่ใหญ่ที่สุดของมนุษย์ทั่วโลกคือการเห็น การคิด และการทำแบบแยกส่วน อันนี้เป็นปัญหาใหญ่ที่สุดที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการเข้าไปสู่ความบีบคั้น เข้าไปสู่ความขัดแย้ง แล้วไปสู่ความไม่สำเร็จ การทำอะไรต่าง ๆ ที่ติดขัดไปหมดนี้ แล้วก็ไม่ได้สำเร็จ เพราะทำเป็นส่วนๆ เหมือนรถยนต์ทั้งคันถ้าเราทำเพียงล้อ ทำ

¹ ปาฐกถาในการประชุมวิชาการประจำปี National Forum on Quality Improvement and Hospital Accreditation ครั้งที่ 6 “Systems Approach: A Holistic Way for Value Creation” วันที่ 16 มีนาคม 2548 ณ ศูนย์การประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี

เพียงพวงมาลัย ทำเป็นเครื่อง แม้แต่ขาดพิวสไปตัวหนึ่ง รถยนต์ก็วิ่งไม่ได้แล้ว แต่เรามักจะทำ
อย่างนั้น แล้วเข้าไปสู่ความติดขัดหมด เข้าไปสู่ความรุนแรงด้วย

อันนี้คือ jigsaw ข้างบนนั้นคือเป็นส่วน ๆ เวลาแยกเป็นส่วน ๆ นี่เราจะไม่รู้ว่าเป็นรูป
อะไร คนหนึ่งก็เกี่ยวข้องกับส่วนหนึ่ง เราจะไม่รู้ทั้งหมดความเป็นทั้งหมดนี้คือรูปอะไร มีความ
หมายอย่างไร

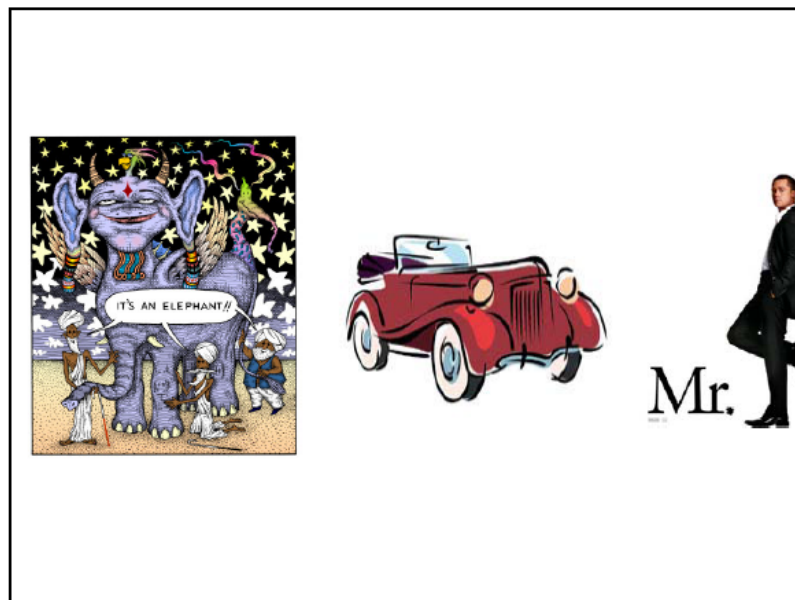
แต่ถ้าต่อกันรวมกันเป็นทั้งหมด อันนี้ในที่นี้คือเป็นรูปเสือ เป็นรูปอะไรก็ได้ เป็นช้าง
เป็นเสือ เป็นหมี หรืออะไรก็ได้ ความเป็นทั้งหมดนี้ทำให้มีความหมายว่ามันคืออะไร แต่เวลา
เป็นส่วน ๆ ไม่รู้ความหมาย ฉะนั้นแต่ละคนเข้าไปหยิบ เข้าไปติดอยู่ในแต่ละส่วน ไม่รู้ความ
หมายของความเป็นทั้งหมด

นอกจากนั้นเมื่อไม่รู้ความเป็นทั้งหมดนี้ จะไม่เห็นการเคลื่อนไหวว่ามันกำลังจะไปทาง
ไหน แล้วเราจะทำอะไรกับมัน ตรงนี้ก็เปรียบประดุจว่าถ้าเราไปทำอะไรเป็นส่วน ๆ หรือการ
เรียนรู้เป็นส่วน ๆ แบบในมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยยังทำนโยบายไม่เป็น นโยบายนี้หมายถึงทั้งหมด ทิศทางสำหรับให้หลาย
สิ่งหลายอย่างเข้ามาเชื่อมกัน ที่นี้มหาวิทยาลัยของเราขณะนี้ เราแยกเป็นคณะ เป็นภาควิชา
เป็นสาขาวิชา แล้วแต่ละคนก็ไปติดอยู่เป็นส่วน ๆ มหาวิทยาลัยทำนโยบายไม่เป็นนะครับขณะนี้
เพราะนโยบายคือองค์รวมทั้งหมดว่าเราจะเคลื่อนไปทางไหน เราจะทำอะไร ถ้าเราเห็นเสือตัว
นี้ เราจะทำอะไร เราจะหนีมันหรือเราจะสู้มัน หรือเราจะจับมันขังกรง หรือจะทำอะไร ถ้าเรา
อยู่เป็นส่วนเราจะไม่เห็น

นอกจากนั้นถ้าเห็นทั้งหมดนี้จะเห็นความงามของมัน อย่างเราเห็นดอกไม้ เห็นความ
งามของดอกไม้เพราะความเป็นทั้งหมด แต่ถ้าเราชำแหละดอกไม้ออกเป็นส่วน ๆ ว่าดอกไม้
ประกอบด้วยคาร์บอน ไฮโดรเจน ออกซิเจน ก็จะไม่สวย หรือเราเห็นนางสาวไทยออกมาพูดเมื่อ
ก็ นี่ หมออภิสมัย จะสวยก็คือความเป็นทั้งหมด แต่ถ้าไปพูดถึงลำไส้ของหมออภิสมัย ดับของ
คุณอภิสมัย ถู่น้ำดีของคุณอภิสมัยอะไรอย่างนี้ มันก็ไม่สวย

ความงามเกิดจากความเป็นทั้งหมดใช่ไหมครับ (totality) อันนี้คือเรื่องใหญ่ของเรานะครับ เราเคยชินกับการคิดแบบแยกส่วน เห็นแบบแยกส่วน ทำแบบแยกส่วนทั้งหมด บ้านเมืองติดขัด โลกติดขัดทั้งหมด แล้วเข้าไปสู่ความรุนแรง ความทุกข์ของเราบางที่เราไม่รู้หรอก ถ้าเราเข้าไปรู้เป็นส่วน ๆ จะเกิดความทุกข์ เพราะมันบีบคั้นอยู่ในส่วนแคบ ถ้าเชื่อมไปทั้งหมดนี้เกิดความเป็นอิสระ และเกิดความสุขขึ้น ซึ่งประเดี๋ยวผมจะแสดงต่อไปเป็นลำดับ

ภาพแรกข้างซ้ายมือคือตาบอดคลำช้างที่เรารู้จักกัน เพราะว่าตาบอดจึงไปคลำรู้เป็นส่วนๆ คนคลำเจอหางก็บอกช้างเหมือนเชือก คลำเจอขา ก็บอกช้างเหมือนเสา คลำเจอหูก็บอกช้างเหมือนพัด แล้วทะเลาะกันใหญ่ เพราะว่าไม่เหมือนกัน สิ่งที่ตัวสัมผัสรู้นั้นไม่เหมือนกัน เนื่องจากตาบอดจึงไม่เห็นช้างทั้งตัว ถ้าเห็นชัด ถ้าตาไม่บอด เห็นช้างทั้งตัวก็ไม่มีอะไรทะเลาะกัน เพราะส่วนที่ต่างนั้นก็ถือเป็นส่วนของช้างตัวเดียวกัน

เมื่อเรารู้เป็นส่วน ๆ ความขัดแย้งสูง การทะเลาะกันสูง ทุกหนทุกแห่งหมด เนื่องจากแต่ละคนก็เข้าไปยึดอยู่เฉพาะส่วนที่ตัวรู้เท่านั้น อย่างเรื่องปักษีได้นี้เป็นตัวอย่าง แก้ไขไม่ได้เพราะความคิดแบ่งแยกส่วน รู้เป็นส่วนๆ

รูปที่สองคือรถยนต์ เคยมีตัวอย่างที่เขายกกัน ว่าในโรงงานผลิตรถยนต์นี้เคยว่าคนที่ทำแต่ละส่วนไม่รู้ทั้งหมด แล้วเกิดความขัดแย้งกัน เช่น บางส่วนต้องการให้รถนี้แข็งแรงที่สุด พอแข็งแรงที่สุดมันก็ไปขัดแย้งกับพวกที่อยากให้รถเบาที่สุด เพราะมันแข็งแรงที่สุดแล้วมันหนัก มันขัดแย้งกัน

เวลาทำเป็นส่วน มันจะเกิดความขัดแย้งกัน นอกจากมีความเป็นทั้งหมด เมื่อที่เราเห็นโชนี่ เราเห็นความเป็นทั้งหมดใช่ไหม สามคนนี่ จิตเขารวมเป็นหนึ่งเดียวที่จะไปทางเดียวกัน เขามาจับก็ได้ มาทำอะไรก็ได้ อย่างโน้นอย่างนี้ เขาไปด้วยกันได้หมด เพราะจิตรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน

เรื่องจิตรวมเป็นหนึ่งเดียวกันนี้ มีเรื่องในพระไตรปิฎกตอนหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จไปเยี่ยมพระสามองค์ มีพระอนิรุทธ พระกิมพีระ และพระอุบาลีหรือไง ปฏิบัติธรรมอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จไปถึงก็เจอพระสามองค์ก็ถาม (ปราศรัย) ว่า “เธอทั้งสามยังรักกันดีอยู่หรือ” แล้วก็ “เธอทั้งสามยังมองตากันด้วยความชื่นชมหรือ” พระทั้งสามก็ตอบสนอง “ข้าพระองค์ทั้งสามยังรักกันดีอยู่ ยังมองตากันด้วยความชื่นชม” แล้วมีประโยคถัดไปที่พระตอบ “ข้าพระองค์ทั้งสามถึงแม้กายต่างกันแต่จิตรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน” พระตอบอย่างนั้น

เพราะฉะนั้นกายต่างกันแต่จิตรวมเป็นหนึ่งเดียวกันได้ เขาเรียกว่า synchronization เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่จะ synchronize กัน ตัวหึ่งห้อยเป็นหมื่นๆ ตัวที่มันแวบ แวบ เดิม มันจะแวบ ตัวโน้นแวบที่ตัวนั้นแวบที่ แต่ไปสักพักหนึ่งมันจะแวบพร้อมกันหมดทั้งหมื่น ๆ ตัว แวบ ๆ เขาเรียก synchronization

มีการวิจัยว่าผู้หญิงที่อยู่หอพักเดียวกันนี้ เดิมประจำเดือนจะต่าง ๆ กัน พออยู่ไปสักพักหนึ่ง ประจำเดือนจะ synchronize กัน

เขาเคยสังเกตคนหนึ่งนอนป่วยอยู่ ข้างฝาผนังนาฬิกาโบราณที่ใช้ตุ้มแกว่งนะ เดิมมันก็แกว่งต่างกัน แต่พอไปสักพักเดี๋ยวมัน synchronize กัน นาฬิกานี้มัน synchronize ไปพร้อมกัน

ในร่างกายของเรา ที่หัวใจของเรา มีกล้ามเนื้อหัวใจเป็นเซลล์หลายล้านเซลล์ แต่มีอยู่ส่วนหนึ่งที่หัวใจ ที่เรียกว่า pacemaker เป็นตัวที่ให้อำนาจหัวใจเต้น มีมันเซลล์เท่านั้นอยู่ตรง pacemaker แต่ว่ามันเซลล์นี้ synchronize กัน แล้วเป็นตัวให้อำนาจหัวใจเต้น ถ้าเซลล์มันเซลล์นี้ไม่ synchronize กัน ตัวนั้นแป๊บ ตัวนี้แป๊บ หัวใจเต้นไม่ได้ ตาย ไม่มีชีวิต เพราะฉะนั้นใน ความมีชีวิตมันมีการ synchronization กัน

มารูปีสาม อันนี้ก็เรื่องคน ก็อย่างที่พูดไปแล้ว ว่าคนนี้อวัยวะต่างๆ ต้องเชื่อมโยง synchronize เป็นหนึ่งเดียวกันจึงมีความเป็นคนอยู่ได้ มีจิตใจ มีจิตวิญญาณเกิดขึ้น ถ้าแต่ละอวัยวะต่างไป หัวใจไปทาง ปอดไปทาง ตับไปทาง ไม่มีความเป็นคนไปได้

เรื่องราวต่าง ๆ ที่เราทำกันในสังคม ทำกันแบบแยกส่วน เรื่องเศรษฐกิจทำแบบแยกส่วน พอแยกส่วนปั๊บมันไม่มีจิตใจ มันไม่มีจิตวิญญาณ มันไม่มีชีวิต

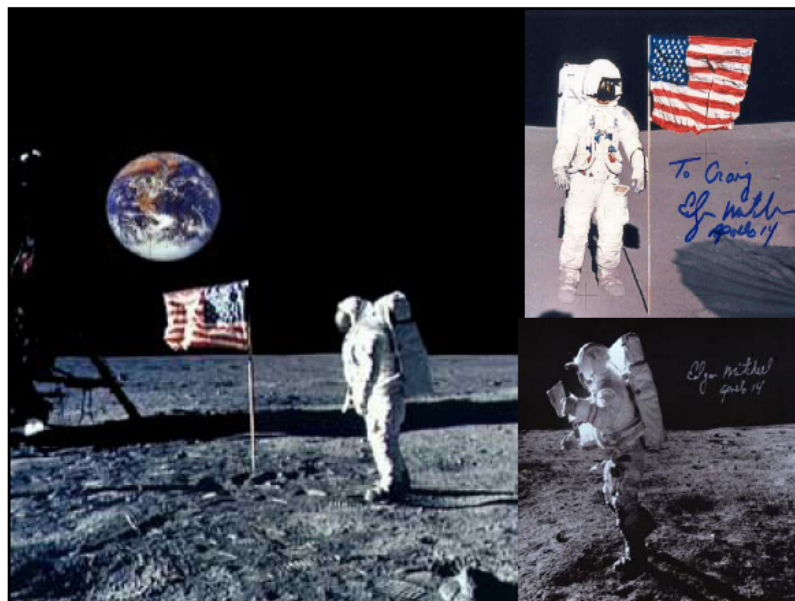
ร่างกายคือตัวอย่างระบบที่ดีที่สุด

ตอนนี้นักปราชญ์ตะวันตกเริ่มเข้าใจพวกนี้มากขึ้นเรื่อย พยายามใช้รูปแบบทางชีววิทยา เข้าไปเป็นรูปแบบการคิด เดิมการคิดต่างๆ นี่คิดเป็นวัตถุดิบ ไม่มีจิตใจอยู่ในนั้น ตอนหลังจะใช้รูปแบบชีวิต เพราะชีวิตเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด

สังคมไม่มีตัวอย่างที่ดีที่สุด สังคมดีที่สุดไม่มีรูปแบบที่จะคิด แต่ระบบที่ดีที่สุดนี้คือร่างกายของเรา เพราะเป็นผลจากการวิวัฒนาการมา ๔๕๐๐ ล้านปี เพราะฉะนั้นจึงเป็นระบบที่ดีที่สุด เราสามารถเลียนแบบได้ ทั้งหมดอย่างที่กล่าวนี้ว่ามีความหลากหลายสุดประมาณ แต่เชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน แล้วเชื่อมโยงด้วยอะไรเราเรียนรู้ได้

ร่างกายของเราลงทุนเรื่อง information และ communication สุดประมาณ ทุกส่วนจะรู้ถึงกันหมด ถ้าไม่รู้ถึงกันหมดไม่มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ผมพูดอยู่เรื่อยเรื่องสังคม ถ้าสามารถทำสังคมไทยให้คนไทยรู้ความจริงถึงกันหมด จะสามารถ synchronize กันได้ถ้าเราเลียนแบบร่างกาย ร่างกายเราเต็มไปด้วยเซลล์ทั้งหมดเลย แล้วแต่ละเซลล์มี DNA อยู่ในนั้นทุกเซลล์ แล้ว DNA ตัวหนึ่งยาวสามพันล้านตัวอักษร เป็น information อยู่ในนั้น ที่ถือกันไว้ทุกเซลล์หมด แล้วมันยัง communicate กันอยู่ น้ำตาลต่ำ น้ำตาลสูง หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรมันรู้ทั่วถึงกันหมดทั้งระบบ แล้วรู้ทันทีด้วย จึงทำให้เกิดบูรณาการมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

จิตที่เข้าถึงความจริงกับการเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง

มีมนุษย์อวกาศคนหนึ่งชื่อ Edgar Mitchell ขณะที่ไปยืนบนดวงจันทร์แล้วมองเห็นโลกทั้งใบลอยฟ่องอยู่ เมื่อเห็นโลกทั้งใบเป็นหนึ่งเดียวกัน Edgar Mitchell จิตก็เปลี่ยนโดยสิ้นเชิง เขาบอกว่า “I came back to earth a totally changed man.” ผมกลับมายังโลกเป็นคนที่เปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง เกิดความรักเพื่อนมนุษย์ทั้งหมด เกิดความรักธรรมชาติทั้งหมด จิตเป็นอิสระ หลุดพ้นจากความบีบคั้น มีความสุขเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อกลับมาแล้วได้จัดตั้งสถาบันวิจัยที่ California ชื่อ Institute of Noetic Science ชื่อย่อว่า IONS noetic แปลว่าเกี่ยวกับจิตใจ สถาบันนี้ทำการวิจัยค้นคว้า จัด workshop อบรม ตีพิมพ์เกี่ยวกับเรื่อง new consciousness หรือจิตวิวัฒน์ เพราะว่าร่างกายมนุษย์นี้อีกแสนปีจากนี้ไปก็คงไม่เปลี่ยนแปลงอะไร เมื่อแสนปีมาแล้วก็คงคล้ายๆ กัน อีกแสนปีก็คงคล้ายๆ กัน แต่จิตมนุษย์นี้สามารถเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปอีกล้านเท่าก็ได้ เรียกว่าจิตวิวัฒน์ มันวิวัฒน์ต่อไปได้อีกเยอะ แล้วมันวิวัฒน์จากจิตขนาดเล็กไปสู่ความมีจิตขนาดใหญ่ได้

จิตขนาดใหญ่คือการเข้าถึงธรรมชาติและเข้าถึงความจริง ความจริงนั้นเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกันหมดทั้งจักรวาลและเลยจักรวาลอีก สิ่งที่ใหญ่ที่สุดที่วิทยาศาสตร์รู้จักคือจักรวาล หรือว่า universe ซึ่งใหญ่มาก แต่ว่าถ้าทางพุทธมีสิ่งที่ใหญ่กว่านั้นอีก ทางวิทยาศาสตร์ จักรวาลใหญ่ที่สุด ทางพุทธมีสิ่งที่เรียกว่าสังขตะธรรม ธรรมชาติที่ไม่ปรุงแต่ง จักรวาลคือ ธรรมชาติที่ปรุงแต่ง เรียกว่าสังขตะธรรม

ถ้าใครเข้าถึงความจริงหรือความเป็นหนึ่งเดียวกันจิตจะเกิดความเป็นอิสระ ไม่อย่างนั้น จะถูกบีบคั้นอยู่ในส่วนต่างๆ ส่วนต่าง ๆ นี่เล็ก เป็นส่วน ๆ แล้วมันตายตัว เข้าไปติดอยู่ในนั้น มันบีบคั้นแล้วเกิดความทุกข์

เรามีความทุกข์นี้เราไม่รู้หรอกเพราะเราคิดแบบแยกส่วน ถ้าเราเข้าถึงความจริง เข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันจิตจะมีความเป็นอิสระ เกิดความสุขอย่างลึกล้าอย่างไม่เคยมีมาก่อน จะประสบความงามอย่างล้นเหลือ เพราะว่าในความจริงจะมีความงาม ถ้าใครยังไม่เจอความงามก็แสดงว่ายังเข้าไม่ถึงความจริง แล้วจะเกิดความรักหรือมิตรภาพอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์ ปกติเราจะคิดแยกส่วนเป็นเขาเป็นเรา เป็นดำเป็นขาว เป็นดีเป็นชั่ว แล้วก็ปะทะกันเพียบเลย

ผมยกตัวอย่างเมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ หนังสือพิมพ์ลงว่านายกตำแน่งนักวิชาการ ผมไปบรรยายที่ธรรมศาสตร์ที่ห้องสัญญา ธรรมศักดิ์ พอออกจากห้องมากล้องโทรทัศน์จออยู่เต็มหมดแล้ว ผมเดินผ่านไม่ได้หรอก เขาไม่ได้ถามเรื่องที่ผมไปบรรยาย ผมไปบรรยายเรื่องอาสาสมัคร สีนามิ มหาวิทยาลัยแปดแห่งกำลังจะส่งนักศึกษาเป็นอาสาสมัครไป เขาถามว่า “ท่านนายกตำแน่งนักวิชาการนะ แล้วอาจารย์จะว่าไงล่ะ” ผมว่า “อ้อเราต้องเมตตาท่านนายก ท่านเหนื่อยและเครียด การทำอะไรนั้นก็อาจจะมีผลกระทบกระทบกัน แต่ว่าควรจะมีการประคับประคองซึ่งกันและกันด้วย”

เขาก็งงเพราะมันผิดความคาดหวังของเขา เขาคาดหวังอยากให้ผมตำแน่งนายกกลับไป

ถ้าเราคิดแยกส่วนมันก็จะเกิดการปะทะกัน เกิดการขัดแย้งกัน เกิดอย่างนั้นเป็นประจำ เพราะคนทั้งหลายคิดแบบแยกส่วน แต่ถ้าคิดถึงความเป็นทั้งหมด ทั้งหมดนี้ก็คือมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน มันก็就会有ความเมตตาเกิดขึ้น จิตใจก็จะสงบมีความสุข แล้วมองเห็นวิธีที่จะแก้ปัญหาจากการเห็นทั้งหมดซึ่งประเดี๋ยวผมจะแสดงต่อไป

การเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกัน เข้าถึงทั้งหมด จิตจะเปลี่ยนโดยสิ้นเชิง ภาษาอังกฤษเขาเรียกว่า transformation เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง

ขณะนี้เราติดอยู่ในโครงสร้างอันมโหฬารมากในโลก ทั้งโครงสร้างทางความคิด โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ สื่อมวลชน การศึกษาที่สร้างขึ้นไว้ แล้วประกอบด้วยเงินเป็นเครื่องมือสำคัญ

เงินจำนวนมหาศาลเคลื่อนไหวยรอบโลกด้วยความเร็วของแสง แล้วเพียง ๐.๒ เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ทำหน้าที่ทางเศรษฐกิจ ที่เหลือไม่ได้ทำหน้าที่ ทำเพียงแต่จะไปดูใครโดยอาศัยความใหญ่กว่า ความชำนาญกว่า การจัดการที่เก่งกว่า จะไปดูใคร จึงทำให้เกิด chaos ไปทั่ว

โลก แล้วอำนาจตัวนี้มันหึมา มากมาย ไม่มีทางที่เราจะแก้ปัญหาวิกฤติการณ์ของโลกด้วยการใช้ความรู้ ผมอยากให้ฟังตรงนี้นิดหนึ่งซึ่งอาจจะแปลก

ไม่มีทางจะแก้ปัญหาวิกฤติของโลกด้วยการใช้ความรู้ ใช้เทคโนโลยี ใช้การเมือง และใช้เงิน เพราะความรู้ เทคโนโลยี การเมือง และเงินคือองค์ประกอบของโครงสร้างที่กำลังเกิดปัญหาอยู่ จำเป็นต้องใช้เครื่องมือที่มีอำนาจเหนือวัตถุ สิ่งที่มีอำนาจเหนือวัตถุก็คือจิต เพราะจิตมันหยิบวัตถุไปวางตรงนี้ได้ มันเคลื่อนวัตถุได้ ต้องใช้จิตครับ และจิตก็คืออย่างที่ว่า จิตที่เข้าถึงความจริงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง เกิด transformation เกิดความเป็นอิสระ เกิดความสุข เกิดญาณทัศนะซึ่งประเดี๋ยวผมจะแสดงให้เห็นต่อไป ที่เรียกว่า insight เมื่อจิตเปลี่ยน พฤติกรรมจะเปลี่ยน และโครงสร้างจะเปลี่ยน

ขณะนี้เราไปทำโดยโครงสร้างเดิม ด้วยจิตเดิมนี้แก้ไม่ได้ ทำไม่ได้เพราะมันใหญ่โตมากมาย

สัมพันธภาพของน้ำกับสรรพสิ่ง

แสดงสัมพันธภาพของน้ำกับสรรพสิ่ง

เวลาเราเรียนอะไรนี้เรามักจะเรียนเป็นเรื่องๆ เป็นส่วนๆ เรียนวิชาเยอะเยอะหมดเลย ยุบยับ เป็นสาเหตุทำให้เราไม่เข้าใจเรื่องความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง

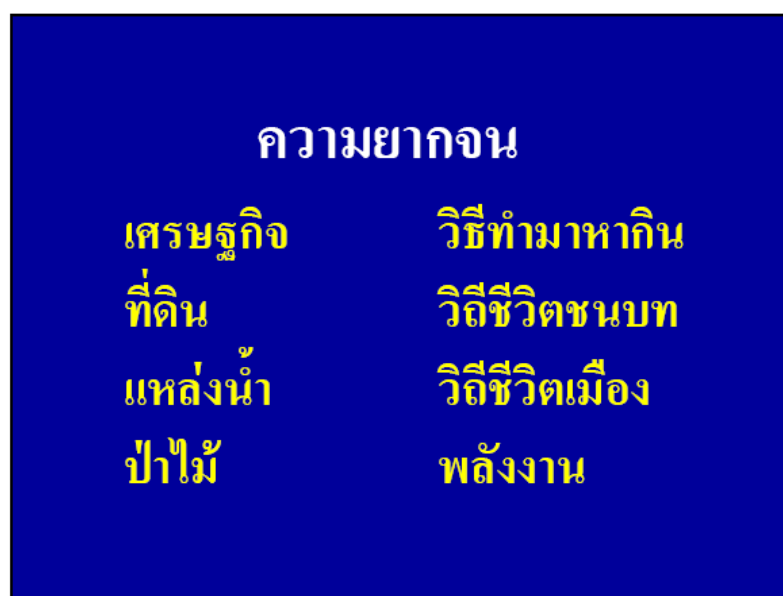
ถ้าเราจับเรื่องอะไรมาสักเรื่องหนึ่งแล้วถามว่าเรื่องนี้มันเชื่อมโยงกับอะไรบ้าง เอาต้นไม้มาสักต้นหนึ่งถามว่ามันเชื่อมโยงกับอะไร มันเชื่อมโยงกับดวงอาทิตย์ เชื่อมโยงกับแสงแดด เชื่อมโยงกับออกซิเจน เชื่อมโยงกับคาร์บอนไดออกไซด์ เชื่อมโยงกับไอน้ำ เชื่อมโยงกับดิน เชื่อมโยงกับจุลินทรีย์ที่อยู่ในดิน เชื่อมโยงกับสัตว์ เชื่อมโยงกับมนุษย์อย่างไรบ้าง จะเห็นความเชื่อมโยงไปไม่ขาดสาย

เรื่องน้ำ ขณะนี้เรากำลังพูดเรื่องวิกฤติน้ำ มันแล้งมาก เราแก้ไขไม่ได้ เพราะเราทำเป็นส่วน ๆ เราไม่เห็นเรื่องน้ำที่มันเชื่อมโยงทั้งหมดจากต้นไม้ จากต้นน้ำลำธาร จากแม่น้ำไปทะเล เชื่อมโยงกับเมฆกับการใช้ในการเกษตรกรรม

ยกตัวอย่าง ขณะนี้รัฐมนตรีไปบอกว่าชาวนาอย่าทำนาเพื่อจะเอาน้ำไปใช้ แล้วชาวนาเอาอะไรกิน เห็นไหมมันจะขัดแย้งกัน เพราะทำเป็นส่วนๆ จะแก้ปัญหาไม่ได้ ในการทำเป็นส่วนๆ ทุกชนิดแก้ไม่ได้ เพราะทั้งหมดมันเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน แต่เราจะทำเป็นส่วนๆ แล้วการทำเป็นส่วนนั้นถ้าสำเร็จเป็นส่วนๆ ก็จะทำให้เสียสมดุลของทั้งหมด

เหมือนร่างกายของเรานี้ เซลล์แข็งแรงมันมีความสำเร็จมากในการแบ่งตัว แต่มันเป็นการสำเร็จเป็นส่วน มันก็ทำลายระบบทั้งหมด เพราะฉะนั้นเราทำเป็นส่วน ๆ เราพัฒนาเศรษฐกิจถ้าสำเร็จมีเงินทองเยอะเยอะ แต่เราทำลายสิ่งแวดล้อม เราทำลายสังคม ทำลายความยุติธรรมต่างๆ เยอะเยอะ ถ้าไม่เอาความเป็นทั้งหมดเข้ามา

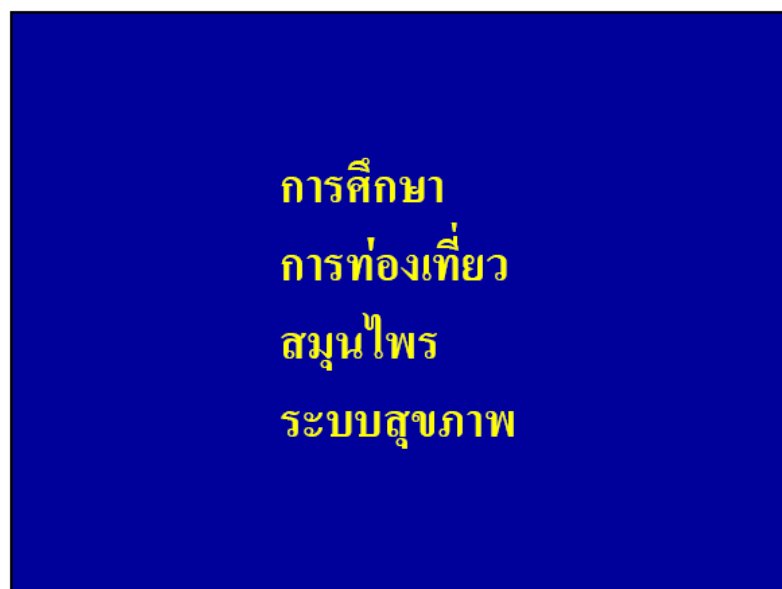
มองปัญหาความยากจนอย่างเชื่อมโยง

ยกตัวอย่าง เรื่องความยากจนไม่มีวันแก้สำเร็จถ้าแก้เป็นส่วน ๆ เราก็เห็นแล้ว แก้มานานแล้วไม่สำเร็จ เพราะความยากจนเชื่อมโยงกับเรื่องอื่น ๆ อีกเยอะ เรื่องที่ดินก็ทำด้วยเจตนาดีทั้งสิ้น เรื่องที่ดินไปปฏิรูปที่ดิน จัดที่ดินให้เกษตรกรครอบครัวละ ๑๓-๑๔ ไร่ ก็แก้ความยากจนไม่สำเร็จเพราะทำแต่เรื่องที่ดิน ไม่ได้ทำเรื่องวิธีทำมาหากิน ถ้ายังทำแบบเดิมปลูกมันสำปะหลังแบบเดิม ปลูกอ้อยแบบเดิม ขาดทุน ทำเรื่องที่ดินก็แก้ความยากจนไม่ได้ ไม่ช้าที่ดินก็สูญไปอีก เรบอกว่ป่าไม้ไม่มีเราก็ไปปลูกป่า ก็ทำแบบแยกส่วนอีก ป่าก็รักษาไว้ไม่ได้ เพราะป่ามันเชื่อมโยงกับเรื่องอื่นๆ ทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้นจุดสำคัญของเรตอนนี้ ถ้าคิดว่าเราทำอะไรแล้วติดขัด ให้นึกถึงความเป็นทั้งหมด ผมพยายามบอกรัฐบาลตั้งแต่รัฐบาลตั้งใหม่ๆ คราวที่แล้วว่า รัฐบาลไม่มีเครื่องมือทำงานนะ จาก กรม. ไปสู่กระทรวง กระทรวงทำยุทธศาสตร์ไม่เป็น เพราะว่ากระทรวงมีการแยกส่วนเป็นกรม ๆ ออกไป แล้วรัฐมนตรีก็ไปคุมกรม ทำยุทธศาสตร์นี้มันต้องข้ามกระทรวง คือนึกถึงเรื่องน้ำทั้งหมดแล้วเป็นยุทธศาสตร์ วิธีการทำงานของรัฐบาล ของราชการนี่คือวิธีการทำงานแบบแยกส่วน เรื่องน้ำที่เราดูเมื่อกี้นี้ขึ้นอยู่กับ ๓๐ กว่ากรม อยู่ใน ๘ กระทรวงแยก ๆ กันทั้งสิ้น จึงแก้ปัญหาเรื่องน้ำไม่ได้ พยายามดูเรื่องนี้ให้ดี อย่าทำไปเรื่อย ๆ เหมือนเดิม เราจะเป็นแบบแยกส่วน แล้วก็จะไม่สำเร็จ ต้องดูว่าเรื่องนั้นทั้งหมดมันเป็นเรื่องอะไร

ตัวอย่างการมองความเชื่อมโยงในเรื่องต่าง ๆ

ยกตัวอย่าง ทุกอย่างทำแบบแยกส่วน

การศึกษาควรจะเป็นเครื่องมือสำคัญ แต่ก็ไม่เป็นเพราะทำแบบแยกส่วน เราแยกส่วนว่าชีวิตอย่างหนึ่ง การศึกษาอย่างหนึ่ง การศึกษาเอาวิชาเป็นตัวตั้งไม่เกี่ยวข้องกับชีวิต ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ไม่เกี่ยวข้องกันคนอื่น นักเรียนไม่ยากคุยกับพ่อแม่ปู่ย่าตายาย เพราะคุยแล้วไม่ได้คะแนน เอาคะแนนไปไว้กับวิชา การเรียนวิชานี้คือการเห็นแบบแยกส่วน ขณะที่การคุยกับพ่อแม่ปู่ย่าตายายนั้นสำคัญเหลือเกิน เพราะพ่อแม่ปู่ย่าตายายมีความรู้ในตัว แล้วมีอื่นๆ อีก มีจิตใจ มีอะไรที่จะเชื่อมโยง เพราะวัตถุประสงค์ของเรานี้คือการอยู่ร่วมกันใช่ไหมครับ living together

เราไม่ได้เอาตรงนั้นเป็นหลัก living together อันนี้คือศีลธรรม ศีลธรรมนี้หมายถึงการอยู่ร่วมกันอย่างถูกต้อง แล้วเราไม่ได้เอาตรงนี้เป็นหลักเลย การทำต่าง ๆ เราเอาอย่างอื่นเป็น

ตัวตั้งหมด เศรษฐกิจก็ไปเอาเงินเป็นตัวตั้ง เอาการค้าเสรีเป็นตัวตั้ง การศึกษาไปเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอา living together เป็นตัวตั้ง แล้วเราก็ไปตีความศีลธรรมว่าเป็นธรรมชาติข้อโน้นข้อนี้

ศีลธรรมคือการอยู่ร่วมกันอย่างถูกต้องระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ อันนี้คือศีลธรรม ตัวนี้ต้องเป็นตัวตั้ง การเรียนรู้ก็ต้องเรียนรู้ภายในนี้ การศึกษาจะไม่มีวันสำเร็จ ถ้ายังทำอยู่แบบเดิม ต่อให้เปลี่ยนรัฐมนตรีอีกเท่าไรก็ไม่สำเร็จถ้าไม่เปลี่ยนวิธีคิด วิธีมอง

การท่องเที่ยวทำเป็นส่วนๆ แล้วก็เกิดปัญหา ว่านักท่องเที่ยวเยอะอยากได้เงินเยอะ แต่ไปทำลายสิ่งแวดล้อม เกาะพีพีเป็นอย่างไร อะไรเป็นอย่างไร ทำลายวัฒนธรรม แต่ถ้าเรามองเรื่องการท่องเที่ยวเป็นระบบให้ครบวงจรเลย การท่องเที่ยวจะไม่นำไปสู่การทำลาย เพราะวงจรของมันมันก็จะเคลื่อนแล้วก็ส่งผลดีไปทุกเรื่อง

ผมยกตัวอย่าง ถ้าจะดูเรื่องระบบการท่องเที่ยว ๑. ต้องมีการวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ให้รู้หมดเลยว่าเรามีอะไร ประการที่ ๒ ต้อง train มัคคุเทศก์อย่างดี เก่งหมด สามารถพาคนท่องเที่ยวแล้วคนนั้นได้ประโยชน์ จิตใจดีขึ้น เข้าถึงสิ่งแวดล้อม เข้าถึงวัฒนธรรม อะไรต่ออะไรต่างๆ จัดเชื่อมโยงกันเรื่องการเดินทาง ที่พักที่ดีที่ราคาถูก เชื่อมโยงกับสินค้าทาง วัฒนธรรมอะไรต่ออะไร เชื่อมโยงไปจนกระทั่งถึงการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม

ถ้าเรามีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมคนอยากจะทำระบบ คนจะไม่อยากโกงนักท่องเที่ยว ไม่อยากจะไปข่มขืนนักท่องเที่ยว เพราะว่าตัวได้ประโยชน์จากมัน ได้ประโยชน์จากความ ยุติธรรม เพราะฉะนั้นในเรื่องระบบการท่องเที่ยวต้องมีเรื่องการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม อยู่ในนั้น รายได้ที่ได้มาจากการท่องเที่ยวจะต้องมาจัดเป็นกองทุนเพื่อไปสนับสนุนการวิจัย สนับสนุนการ train มัคคุเทศก์อย่างดี

มัคคุเทศก์ของเราเท่าที่ผมเคยเห็นมีความรู้่น้อยมาก เราไปเห็นบางประเทศเขาเก่งมาก อย่างเมืองจีน คนไทยไปเขาพูดไทยได้ เขาไม่เคยมาเมืองไทย เขาเรียนภาษาไทยที่เมืองจีน แต่เขาเรียนแล้วพูดได้ แล้วพูดเก่งด้วย มีชื่อเป็นภาษาไทยด้วย คุณวันทนี คุณวัลลภ คุณอะไรต่ออะไรต่างๆ คนไทยนี่เรียนภาษาอังกฤษเท่าไรก็พูดไม่ได้ คนจีนเรียนภาษาไทยไม่เคยมาเมืองไทยแต่พูดไทยได้

ทุกอย่างมันจะมีการทำงานต่าง ๆ ที่มันได้ผล ผมเคยไปปาฐกถาเรื่องระบบการท่องเที่ยว ตอนนั้นคุณพลเดช พยัฆวิเชียรเป็นผู้ว่า แล้วเชิญผมไปพูด keynote ผมก็ลองดูองค์ประกอบของมันได้ประมาณ ๒๔-๒๕ องค์ประกอบ ถ้ามันเชื่อมโยงกันเป็นระบบการท่องเที่ยว ครบวงจร นักท่องเที่ยวจะมาอีก ๕๐-๖๐ ล้านคนก็ไม่เป็นไร

อย่างฝรั่งเศสนี่เขามีนักท่องเที่ยวเข้าไปแต่ละปีเท่ากับประชากรฝรั่งเศสคือ ๖๐ ล้านคน เราก็ไม่เห็นว่ามันแน่นหรือมันเป็นอย่างไร เพราะมันมีระบบที่มันกระจายกันไปอย่างไรที่จะจัดการมันให้ครบระบบนะครับ

เรื่องสมุนไพรซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ แล้วจับมานานตั้ง ๒๐-๓๐ ปี แต่ไม่เคยไปถึงไหน เพราะจับเป็นเรื่อง ๆ ไม่จับทั้งระบบ ย้อนหลังไป ๒๐ กว่าปีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์อยากทำเรื่องสมุนไพร ก็ตั้งคณะกรรมการสมุนไพรแห่งชาติมีอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์เป็นประธาน

ทำๆ ไปแล้วก็รู้สึกมันไม่ work ก็เลยเปลี่ยนประธานเอาปลัดเป็นประธานก็ไม่ work อีก ก็เลยเปลี่ยนใหม่เอารัฐมนตรีเป็นประธานก็ไม่ work อีก มันไม่ได้อยู่ที่ใครเป็นประธาน มันอยู่ที่ว่าคนที่ทำมองเห็นทั้งหมดหรือเปล่า

ผมเคยมองเรื่องระบบสมุนไพรรถ้าจะทำให้มันครบ มันมีองค์ประกอบสัก ๑๓-๑๔ เรื่อง ต้องทำเชื่อมโยงกัน ถ้ามันเชื่อมโยงกันแล้วมันไปเอง เหมือนรถยนต์นี้ถ้าองค์ประกอบมันครบ เราไม่ต้องทำอะไรมากไขกุญแจแล้วรถมันสามารถวิ่งไปได้อย่าง smooth แต่ถ้ามันขาดองค์ประกอบไป ขาดพีสไปตว์หนึ่งมันวิ่งไม่ได้

ที่นี้เรามักจะไม่คิดเชิงระบบ คิดถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ทำไปเลย รู้เรื่องอะไรก็ทำไปเลย ไม่มองว่าระบบทั้งหมดเป็นอย่างไร เรื่องสุขภาพก็เช่นเดียวกัน เราทำไปเราก็ไม่ได้นึกถึงระบบของมัน นึกอยากทำอะไรก็ทำ ทำแล้วมันก็ไปติดขัด ถึงแม้ทำดีก็ติดขัดใช่ไหมครับ การรักษาพยาบาลเราทำได้ข้อหนึ่งดี

ตอนตั้งโรงพยาบาลศิริราชก็ตั้งใจไว้ว่าจะทำให้มันดีเพื่อคนจะได้นิยม จะได้กระจายเรื่องนี้เป็นทั่วประเทศด้วย concept อย่างนั้น สมเด็จพระราชบิดาทอนตั้งโรงพยาบาลศิริราชใหม่ ๆ ต้องไปจ้างคนมาเรียนแพทย์ ต้องไปจ้างคนมาใช้มาอยู่โรงพยาบาล มันยังไม่ได้รับความนิยม แต่ว่าเกิดความนิยมขึ้นโดยรวดเร็วประสบความสำเร็จมาก

แต่ความต้องการประการที่ ๒ ไม่สำเร็จ คือทำให้เรื่องนี้มันกระจายไปเป็นประโยชน์ต่อทั่วประเทศ พอทำไปๆ นี่มันก็เกิดปัญหาต่างๆ เช่น เอ๊ะคุณรักษาโรคหรือรักษาคนกันแน่ เวลาหมอคนไข้เนี่ยมันมีสองพยางค์คือ “คนไข้” แต่เห็นไม่ครบ เห็นแต่ “ไข้” ไม่เห็น “คน” เอาคนที่มีจิตใจ มีความคิด มีความรู้สึก มีญาติพี่น้อง มีเศรษฐกิจ มีวัฒนธรรม มีอะไรอีกเยอะ ถามว่าหมอเห็นไหม ก็ไม่เห็น เห็นแต่ว่ามันเป็นมาลาเลียเชื้ออะไร น้ำตาลเท่าไร โซเดียมเท่าไร อะไรเท่าไร อันนี้คือด้าน “ไข้” แต่ว่าด้านที่เป็น “คน” เนี่ยอีกลึกซึ้ง แล้วก็ต่างๆ

ที่นี้มาดูที่โรงพยาบาลแล้ว แล้วก็กลับไปบ้านเขายังไงนี่ คนแก่และจนอยู่ที่บ้านเป็นอัมพาต ต้องคา catheter จะมาเปลี่ยน catheter ต้องมาโรงพยาบาล ค่ารถก็ไม่มี เจ็บก็เจ็บ สายมันคาอยู่ ทำอย่างไร

ตอนหลังนี้พยาบาลเล่าให้ฟังว่าพยาบาลไปเปลี่ยน catheter ให้ที่บ้าน เขามีพยาบาลเยี่ยมบ้าน เขาบอกคนแก่ที่คาสายไวนี่มองพยาบาลด้วยสายตาซาบซึ้งมาก มันเปลี่ยนไปเลย การที่จะต้องไปเปลี่ยน catheter ที่โรงพยาบาลกับมีพยาบาลมาเยี่ยมบ้าน ไปเปลี่ยนให้ถึงที่บ้านมองด้วยความซาบซึ้งมาก ผมเลยใช้คำว่า “พยาบาลเยี่ยมบ้านเป็นนางฟ้าของชาวบ้าน” ช่วยให้เขามีความสุขขึ้นเหลือเกิน

มีตัวอย่างที่สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลไปให้คนทำวิจัยไว้ถึงโรงพยาบาลดีๆ ที่เอามาตีพิมพ์อยู่ในหนังสือ หนังสือนั้นชื่อ “การเยียวยาด้วยหัวใจ สร้างข่ายใยชีวิต” เราได้เห็นตัวอย่างดีๆ แล้วน่าชื่นใจมาก ที่เห็นโรงพยาบาลใหญ่นึกถึงโรงพยาบาลชุมชน ความสัมพันธ์กับโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลชุมชนนึกถึงพยาบาลเยี่ยมบ้าน นึกถึง care ที่อยู่ในครอบครัว อยู่ในชุมชนต่างๆ มันเชื่อมโยงกันเป็นข่ายใยชีวิตแทนที่จะแยกเป็นส่วนๆ ว่า

ฉันรักษาโรคทางกายเท่านั้น ทางใจฉันไม่เอา ฉันรักษาในโรงพยาบาลเท่านั้นเรื่องอื่นฉันไม่เกี่ยวหรืออะไรนี่ อันนั้นเรียกว่าการตัดขาดเป็นส่วนๆ

แต่ตอนนี้เราเห็นความเชื่อมโยงว่าคนในโรงพยาบาลใหญ่นึกถึงโรงพยาบาลชุมชน นึกเชื่อมโยงไปสู่ชุมชนต่าง ๆ นึกถึงโรงพยาบาลเยื้องบ้านต่าง ๆ ที่มันกำลังจะเกิดขึ้น เกิดการเชื่อมโยงเป็นข่ายใยชีวิตของผู้คน พอมันเชื่อมโยงกันมันก็มีหัวใจ มีจิตวิญญาณเกิดขึ้น มีชีวิตเกิดขึ้น อันนี้ก็เป็นตัวอย่างว่าถ้าเราทำอะไรแล้วเชื่อมโยงทั้งหมด มันเกิดจิตใจ เกิดจิตวิญญาณขึ้น แล้วเรารู้แล้วตรงนี้ว่าถ้าเชื่อมโยงกันได้จะเกิดสิ่งที่ตั้งตามเกิดขึ้น

key สำคัญของเราและของมนุษย์ทั้งหมดขณะนี้คือการเชื่อมโยงนะครับ ถ้าเดี่ยวๆ หรือตัดขาดมันหมดชีวิตและบีบคั้น ฉะนั้นเราเห็นกรณีสึนามิ เกิดมหาวิปโยคเกิดขึ้น แต่ขณะเดียวกันเราเห็นพลังน้ำใจของผู้คนที่หลังไหลออกมาในมหาสมุทรเกินคลื่นสึนามิ แล้วก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมาย มีนักศึกษาที่ไปเป็นอาสาสมัคร บางคนบอกว่าคนนี้เคยเก แต่พอไปเป็นอาสาสมัครหายเกแล้ว ไปพบความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์เกิดน้ำใจต่างๆ เกิดขึ้น นักศึกษาอังกฤษยังอยากแต่งงานกับ guide ไทยเลย ตัวน้ำใจที่มันออกมา

ตรงนี้ผมอยากเรียนอย่างนี้ครับว่า ความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ทางตะวันออกกับตะวันตกไม่เหมือนกัน นักปราชญ์ฝรั่งเขาเชื่อว่าธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์คือความเลวร้าย เรื่อยมาเลยจนถึงซิกมันด์ฟลอยด์ด้วย ธรรมชาติพื้นฐานมนุษย์คือความเลวร้าย ความเห็นแก่ตัว ความที่จะทำลายคนอื่น เพราะฉะนั้นวิธีการต้องควบคุมมันไว้ ต้องจับมันใส่คุก ต้องลงโทษ อเมริกาจับคนไปอยู่ในคุกมากที่สุดในโลกโดยสัดส่วน ความคิดทางตะวันออกบอกว่า พื้นฐานของมนุษย์นี่คือความดี ความอ่อนโยน ความกรุณา ดังที่พูดว่าทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีอยู่ในหัวใจ บางครั้งเรียกว่าเมล็ดพันธุ์แห่งโพธิ์ ทุกคนมีความดี ทางมหายานจะพูดว่าจิตเดิมแท้นั้นประภัสสร กิเลสนี้มันจรมา แต่จิตเดิมแท้นั้นประภัสสร

ขณะนี้ความคิดทางตะวันตก shift มาเรื่อย ๆ ด้วยหลักฐานต่าง ๆ ที่ปรากฏมากขึ้น shift มาทางตะวันออกแล้ว ว่าแท้จริงพื้นฐานมนุษย์คือความดี ตรงนี้มีความสำคัญเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดและยุทธศาสตร์ ถ้าเราคิดว่าธรรมชาติมนุษย์นี่คือความเลวร้าย เราจะหดหู่และไม่รู้จะไปแก้มันยังไง คนเห็นแก่ตัวเต็มโลกไปหมดเลยไม่รู้จะแก้ไขยังไง แต่ถ้าเราคิดว่าพื้นฐานของมนุษย์คือความดี ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดี เราจะมีหวัง แล้วยุทธศาสตร์คือการใส่ปุ๋ยรดน้ำพรวนดินให้เมล็ดพันธุ์ตัวนี้มันงอกออกมาแล้วเติบโตขึ้น

ขณะนี้มหาวิทยาลัยกำลังจับตรงนี้ได้แล้ว ที่ผมเล่าเมื่อีกว่า ๒๒ กุมภาพันธ์ แปะมหาวิทยาลัย ไปประชุมร่วมกันเรื่องจะส่งนิสิตนักศึกษาไปเป็นอาสาสมัคร การเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคมนี่คือการเชื่อมโยง ไม่งั้นคนมันแยกกันอยู่เดี่ยว ๆ แล้วไม่รู้เรื่องกัน ทุกสิ่งทุกอย่างเราทำได้ด้วยการตัดขาดหมด เอาวิชามาตัดขาด เอายศฐาบรรดาศักดิ์มาตัดขาด เอาเรื่องเงินทองมาตัดขาดออกจากกัน

แต่ถ้ามนุษย์ได้เชื่อมโยงกันเมื่อไรหัวใจมันเกิดร้อยเปอร์เซ็นต์ ในประสบการณ์ของผมหลายปีมาแล้วมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ส่งนักศึกษา ๔๐ คนไปที่พะโต๊ะจังหวัดชุมพร แล้วเข้า

ไปในป่าลึกมากจนติดต่อกันไม่ได้ แล้วก็ให้แต่ละคนไปอยู่บ้านชาวบ้านละคนๆ ชาวบ้านก็เลี้ยงดู ชาวบ้านเขาเป็นคนจิตใจดี จิตใจชาวบ้านเขาไม่เหมือนคนในเมือง เป็นคนมีจิตใจดี เขาก็เลี้ยงดูนักเรียนนักศึกษาตามมีตามเกิด ให้กินกบ กินเขียดตามอะไรที่เขากินนะ ปรากฏว่ารักเขาหมดทุกคน เรียกเขาเป็นพ่อเป็นแม่ เกิดความรักต่อกัน

ผมเคยเจอผู้จัดการธนาคารออมสินสาขาที่ศรีสะเกษ เขาขับรถไปส่งผมขึ้นเครื่องบินที่อุบล เขาบอกเมื่อก่อนนี่เขาเป็นผู้จัดการนี่เขานั่งในห้องแอร์ แล้วก็นักธุรกิจมากู้เงินเขาสบาย ต่อมาธนาคารออมสินมีนโยบายให้สินเชื่อเกษตรกร เขาต้องไปหัวไร่ปลายนา ไปพบเกษตรกรแดดร้อน อากาศร้อน เขาโกรธที่ธนาคารออมสินมีนโยบายอย่างนั้น แต่พอทำไปสักพักหนึ่งเขาเจอความสุขที่ไม่เคยเจอมาก่อน และไม่อยากจะกลับไปทำอย่างเดิม หัวใจของความเป็นมนุษย์นี้มันเกิดจากการเชื่อมโยงกันที่ตรงนี้ เกิดขึ้นร้อยเปอร์เซ็นต์ที่ตรงนี้

เราไม่ได้เห็นคุณค่าตรงนี้ แล้วเอาการศึกษาของเราไว้ไปอยู่กับตำราอย่างเดียว ไปอยู่กับตำราอาจจะได้ความรู้แต่ปัญญาไม่เกิด ความรู้กับปัญญาไม่เหมือนกัน ความรู้ก็รู้เรื่องนั้น ปัญญาที่คือรู้ทั้งหมดเชื่อมโยง แล้วรู้ตัวเองด้วย อันนี้จะเป็นปัญญา ทุกวันนี้การเรียนของเราเรียนความรู้ที่เอาตำราเป็นตัวตั้ง เรียกว่าวิชาเป็นตัวตั้ง ความรู้ที่อยู่ในตัวมนุษย์เรายังไม่เอาเลย มนุษย์แต่ละคนมีความรู้ที่อยู่ในตัวจากประสบการณ์จากการทำงาน ซึ่งขณะนี้เริ่มแล้วที่เรียกว่าการจัดการความรู้ (knowledge management) รู้ว่าความรู้ในตัวคนนี้มีค่า ทำอย่างไรจึงจะดึงออกมาเชื่อมโยง มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

การศึกษาในระบบของเราไม่เอาเลย เอาตำราเป็นตัวตั้ง แล้วสิ่งต่าง ๆ ก็ไม่เกิดขึ้น

การฝึกเพื่อเข้าถึงความเป็นทั้งหมด

การเชื่อมโยง
การเข้าถึงความเป็นทั้งหมด (Wholeness)
การเห็นข้างทั้งตัว

1. ฝึกตั้งคำถามว่าความเป็นทั้งหมดของเรื่องนี้คืออะไร
2. การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action)
3. ปรับองค์รจากองค์กรอำนาจไปสู่องค์กรเรียนรู้
4. ฝึกเจริญสติ และโยนิโสมนสิการ --> เข้าถึงความเป็นทั้งหมด
5. ฝึกสัมผัสลึกๆ

เพราะฉะนั้น key ของเราตรงนี้คือการเชื่อมโยง การเข้าถึงความเป็นทั้งหมด the wholeness การเห็นข้างทั้งตัว จิตจะได้เปลี่ยน จะได้เห็นความงาม เห็นข้างทั้งตัว แล้วรู้อะไรจะทำอะไร การทำงานต่าง ๆ จึงจะได้ผล

ตรงนี้ก็วิธีต่าง ๆ ที่เราจะขยับจิตของเราจากการเห็น การคิด และการทำแบบแยกส่วน คือ

ข้อ ๑ ฝึกตั้งคำถามว่าความเป็นทั้งหมดของเรื่องนี้คืออะไร อย่าเอาเทคนิคเป็นตัวตั้ง เราทำอะไรเราจะเอาเทคนิคเป็นตัวตั้ง ทุกเรื่องเอาเทคนิคเป็นตัวตั้งไปหมด มีเกษตรตำบล ไปอยู่ที่ตำบลเขาก็เอาเรื่องยาฆ่าแมลง เรื่องปุ๋ยเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาเรื่องชีวิตของเกษตรกรเป็นตัวตั้ง อาจารย์บันทร อ่อนดำ เคยไปถามเกษตรตำบลที่ขอนแก่นหลายปีมาแล้วว่า “ในตำบลที่คุณรับผิดชอบนี้มีเกษตรกรคนใดพึ่งตนเองได้ คนใดพึ่งไม่ได้” เขาตอบว่า “ผมไม่รู้หรอกครับ ผมเกลียดมัน มันคือเกษตรกร ผมพูดอะไรมันก็ไม่เคยเชื่อ” คือพูดเรื่องยาฆ่าแมลง เรื่องปุ๋ย เรื่องอะไร ที่นี้อาจารย์บันทรก็ชวนว่า “เออเราไปคุยกับเขาดีไหม ไปคุยกับป้า ลุง หน้าอาที่โน่นที่เห็นว่าเขาคิดยังไง เขอยากทำอะไรทำไมไม่ได้ทำ” พอคุยไป ๆ เกิดรู้ขึ้น หลังจากนั้นจิตเปลี่ยน แล้วรู้อะไรจะทำอะไรกับใคร เพราะมันเกิดความรู้ เขาเรียกว่าเอามิติแห่งความเป็นมนุษย์ human dimension เข้ามา แต่ว่าเราจะไม่จาก การ training ของเราที่เราจะเอาเทคนิคเป็นตัวตั้งทุกอาชีพ อาชีพเกษตรก็จะเอาเทคนิคเกษตร อาชีพครูก็จะเอาเทคนิคการสอน อาชีพแพทย์ก็จะเอาเทคนิคที่เกี่ยวกับการแพทย์เป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอามิติของความเป็นมนุษย์เข้ามา เรื่องต่าง ๆ มันก็ติดขัดหมด

ต้องฝึกถามว่าความเป็นทั้งหมดของเรื่องนี้มันเป็นอะไร คราวหนึ่งคณะพยาบาลศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ผมเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัย เขามาขออนุมัติงบประมาณร้อยกว่าล้านจะทำศูนย์ดูแลคนชรา ผมก็ถามว่า “ความเป็นทั้งหมดเรื่องผู้สูงอายุนี้เป็นอย่างไร มันมีเท่าไร และขณะนี้สภาพเป็นอย่างไร แล้วถ้าเราจะใช้เงินร้อยล้านเราจะทำอย่างไรให้ทั้งหมดมันดี” แต่ถ้าไม่คิดถึงเรื่องนั้นก็ไปตั้งศูนย์ขึ้นแล้วดูแลคนแก่ได้ร้อยกว่าคน อันนั้นเรียกว่าคิดแบบแยกส่วน

ต้องหัดคิดถึงความเป็นทั้งหมดของเรื่องนั้น ๆ จะได้ทำอะไรได้ประสบความสำเร็จ ทุกวันนี้เรียกว่าไม่ประสบความสำเร็จทุกเรื่องนะ ติดขัดหมดเพราะการคิดแบบแยกส่วน

ข้อ ๒ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (interactive learning through action) อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามพัฒนาประเทศอยู่ประมาณ ๕๐ ปี World Bank ได้ให้โครงการสนับสนุนไปหลายพันโครงการ ปรากฏว่าไม่ประสบความสำเร็จ มีคนอังกฤษคนหนึ่งชื่อ Robert Champer ไปวิจัยว่าทำไมจึงไม่สำเร็จและเขียน paper มา นานหลายปีมาแล้ว

เขาบอกว่าที่ไม่สำเร็จเพราะไปใช้ความรู้ในการทำงาน apply ความรู้ในการทำงาน เราฟังดูอาจจะแปลก เมื่อใช้ความรู้มันก็ดีสิ ถ้าไปทำโดยไม่ใช้ความรู้ไม่ดี แต่ความหมายยังไม่ชัดไปใช้ความรู้ที่มีอยู่แล้วที่เคยเรียนมาจากมหาวิทยาลัย เรียนวิชานิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ เศรษฐ

ศาสตร์ แพทยศาสตร์อะไรก็ได้แล้วแต่คือความรู้ที่มีอยู่แล้วเอาไป apply โดยไม่เรียนรู้ในการทำงาน เพราะในการทำงานมันมีสภาพเฉพาะของมัน แล้วมีความ dynamic เป็นพลวัตซับซ้อน และเอาความรู้ที่มันสำเร็จรูปลงไปใช้ไม่สำเร็จ ต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันในของจริงจึงจะสำเร็จ เพราะฉะนั้นที่เขาบอกไป apply ความรู้เราฟังดูอาจจะแปลก apply ความรู้จริง ๆ คือต้องเรียนรู้ในการทำงาน แล้วก็ในงานใดงานหนึ่งมันมีผู้คนเกี่ยวข้องเยอะ มีองค์กร มีสถาบัน เราเรียนรู้คนเดียวก็ไม่ได้ ต้องเรียนรู้ร่วมกันของคนทั้งหมดที่เกี่ยวข้องจึงจะสำเร็จ

เมื่อวันก่อนนี้เขาก็ประชุมกัน ชุดคุณอนันท์ที่พยายามจะก่อตัวคณะกรรมการ สมานฉันท์จะทำงานอย่างไร ผมบอกว่าเรื่องที่มีซับซ้อนเราไม่สามารถไปเสนอความเห็น เขาจะไม่เข้าใจและทำไม่ถูก ต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ เห็นตรงนี้ไหมครับ ตรงนี้ผมคิดว่าจำนวนเยอะเขายอมรับเข้าใจตรงนี้ที่ทำงานอยู่ ถ้ายังไม่เข้าใจนี้ช่วยเอาตรงนี้ไปไตร่ตรองให้ละเอียดเพราะเป็นประเด็นสำคัญ key ของความสำเร็จจะอยู่ตรงนี้คือการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ

การจะมีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติมันต้องการธรรมชาติบางอย่าง เพราะปกติจะไม่เรียนรู้ร่วมกัน จะหมั่นไส้กันบ้าง เขม่นกันบ้าง เกลียดบ้าง ไปดูในหน่วยงานต่าง ๆ นี่จะเป็นอย่างนั้น

นานมาแล้วผมกระแสเคยอยู่มหาวิทยาลัยมหิดลแล้ว มาบอกผมว่า “อาจารย์ ภาควิชาที่ผมอยู่นี้มีอาจารย์อยู่ ๙ คน แบ่งเป็น ๘ พวก” ทุกหนทุกแห่งจะเป็นอย่างนั้น ขัดแย้งกัน ขาดความสุข ขาดความสร้างสรรค์ บางคนเก่งแต่เข้ากับคนอื่นไม่ได้ แทนที่จะมีความสุข ความสร้างสรรค์ ก็มีความทุกข์ ความเครียดอยู่ในตัว

การที่จะมีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติมันต้องการธรรมชาติเหล่านี้ คือ ๑) มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความเมตตาคนอื่น เขาก็เป็นเพื่อนมนุษย์เหมือนกัน จะเก่งไม่เก่งอะไรไม่เป็นไร หรือ เป็นเพื่อนมนุษย์เหมือนกัน ๒) มีความเปิดเผย มันไม่ใช่เรื่องลึกลับจะไปซ่อนเร้นอะไรไว้ มีที่เรียกว่า openness ๓) มีความจริงใจ sincerity ๔) ตามมาคือความเชื่อถือ ไว้วางใจกันที่เรียกว่า trust พอเกิด trust นี้ผู้คนจะมีความสุขมาก สมมติเราทำงานในองค์กรนะคนเชื่อถือกัน ได้หมดเลย มี trust การทำอะไรมันจะง่ายคล่องไปหมด ถ้าตรงข้ามถ้าขาด trust แล้วมันไป cause มโหฬาร ทั้งเรื่องเงินทอง เรื่องเวลา เรื่องอะไรทำอะไรให้สำเร็จได้ยาก แล้วจึงมี ๕) การเรียนรู้ร่วมกัน มัน ๕ อย่างนี้มันจะไปด้วยกัน คือมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความเปิดเผย มีความจริงใจ มีการเชื่อถือไว้วางใจกัน และมีการเรียนรู้ร่วมกัน

พอเกิดอย่างนี้ขึ้น จะเกิดพลังมหาศาล จะรู้สึกว่ามันมีความรักกัน มีความสร้างสรรค์ มโหฬารเลยเกิดขึ้น ฝรั่งเศสจะใช้คำว่าเกิด enormous energy ขึ้นตรงนี้ แล้วก็เกิดเป็น learning organization ตรงนี้จะสร้างความเชี่ยวชาญไว้อย่างไร ทำตรงนี้ให้เก่ง ขณะนี้ความรู้ที่เขาวิจัย เขาทดลองทำกันมาเรื่องนี้เยอะมาก มีเทคนิควิธีการสร้างพลังสร้างสรรค์ขององค์กร เมื่อสักสิบปีมาแล้วผมเคยเขียนหนังสือเล่มเล็กๆ เล่มหนึ่งเรื่องการพัฒนาพลังสร้างสรรค์ของกลุ่มองค์กร ผมว่าขณะนี้ก็ยังทำน้อยไป

อย่างมหิดลนี้เมื่อตอนอธิการบดีพรชัยมาเป็นใหม่ ๆ เขาก็ให้ผมพูดให้ฟัง ข้อหนึ่งเลย ผมพูดว่าต้องทำพลังสร้างสรรค์ตัวนี้ให้เกิดขึ้น เพราะไม่อย่างนั้นเราไปพูดเรื่องต่างๆ เยอะแยะ จนทำไม่ได้ถ้ามันขาดพลังสร้างสรรค์ตัวนี้ ถ้ามีพลังสร้างสรรค์ตัวนี้แล้วทำอะไรก็ได้ทั้งสิ้น ตรงนี้มีความสำคัญที่จะพัฒนาให้เกิดขึ้น แล้วจะเป็นความสุข เป็นความสร้างสรรค์อย่างใหญ่โต เราขาดความสุขจากการทำงานร่วมกัน เพราะเรามาจากสังคมที่เป็นทางตั้ง แล้วมันจะไปสู่ความขัดแย้งกัน อันนั้นก็ข้อ ๓

ข้อ ๓. ปรับองค์กรจากองค์กรอำนาจไปสู่องค์กรเรียนรู้ องค์กรของเราทุกชนิดเป็นองค์กรอำนาจทั้งสิ้น องค์กรอำนาจหมายถึงเป็นองค์กรที่มีความสัมพันธ์ทางตั้งระหว่างผู้มีอำนาจกับผู้ไม่มีอำนาจ แล้วเน้นการใช้กฎหมาย กฎระเบียบ และการสั่งการจากบนลงล่าง อย่างนี้เรียกว่าองค์กรทางตั้ง และเป็นทั้งหมดนะครับ องค์กรทางการเมืองก็เป็น องค์กรราชการก็เป็น องค์กรมหาวิทยาลัยก็เป็น องค์กรธุรกิจก็เป็น องค์กรคณะสงฆ์ก็เป็นอย่างนี้หมด คนที่อยู่ในองค์กรอย่างนี้จะไม่มีความสุข จะเกิดความบีบคั้น เกิดความขัดแย้ง การเรียนรู้มีน้อย จะมีการซ่อนข้อมูลกัน มีการแทงข้างหลัง มีการนินทา มีการปล่อยใบปลิว มีการกล่าวหากันต่างๆ ร้อยแปด มีการวิ่งหาอำนาจอื่นเพราะรู้สึกว่าการอำนาจนายตัวยังไม่พอ

ถ้าใครอยากอ่านสังคมแบบนี้ อ่าน paper ของอาจารย์หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ พัฒนา เป็น thesis ปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยคอร์เนล เรื่องสังคมไทยสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ อาจารย์คึกฤทธิ์พัฒนา นี้เรียนกฎหมายแล้วก็วิจัยโดยกฎหมายไทย กฎหมายไทยจะบอกลักษณะสังคม แล้วสังคมไทยจะบอกลักษณะเป็นอย่างนี้ แล้วมันจะบอกพฤติกรรมของคนในสังคมอย่างนี้ จะเป็นอย่างนี้ครับ คนที่มีอำนาจข้างบนจะโง่งมาก คนที่อยู่ข้างล่างถูกบีบคั้นมากจะแก้แค้นด้วยสองอย่างด้วยกัน คือ ๑) หนึ่งงาน กับ ๒) ขโมยของหลวง เห็นพฤติกรรมนี้เป็นประจำอยู่อย่างนี้ ข้างบนก็โง่งมาก ข้างล่างก็หนึ่งงานกับขโมยของหลวง เพราะลักษณะสังคมที่เป็นทางตั้ง

ถ้าใครอยากอ่านเรื่ององค์กรใหม่ ซึ่งขณะนี้ก็มีเยอะแยะ paper หนังสือต่างประเทศว่าด้วยเรื่องนี้เยอะ อันหนึ่งที่ดีมากโดยคนชื่อ Dee Hock หนังสือนั้นชื่อ Birth of the Chaordic Age คำว่า chaordic เป็นคำใหม่ เอาสองคำเข้ามาพ่วงกันคือ chaos กับ order หมายความว่าองค์กรหรือเรื่องใดที่เป็นทางราบ ไม่มีใคร dominate ใคร แล้วเข้ามาเชื่อมโยงกันด้วยความสมัครใจ ใหม่ ๆ มันจะ chaos มาก เพราะเราเคยแต่คำสั่งให้หนึ่ง ให้อยู่กับที่ เหมือนใครบางคนในประเทศไทยขณะนี้ท่านหนึ่งอยู่กับที่ อันนี้คือ vertical ถ้าเป็นทางราบใหม่ ๆ จะเป็น chaos แต่ทำไปสักพักหนึ่ง order จะเกิดขึ้นเอง มันฟอร์มตัวกันขึ้นมาเอง แล้วตอนนั้นผู้คนมีความสุขมาก แล้วมันจะขยายตัวออกไป ไม่มีใคร dominate ใคร สัมพันธ์กันด้วยการเรียนรู้และเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน

สิ่งที่ Dee Hock ประสบความสำเร็จคือองค์กรธุรกิจทางการเงินที่ใหญ่ที่สุดในโลก คือ Visa International Card ที่คนใช้อยู่ มีบริษัท ธนาคารรวมอยู่ในนั้นเป็นหมื่นๆ แห่ง แต่เชื่อมโยงกันโดยไม่มีใคร dominate ใคร เชื่อมโยงด้วยการเรียนรู้ถึงกันข้อมูลเดินทางถึงกัน แล้วขยายตัว

ไปเรื่อย เป็นองค์กรแบบใหม่ ฉะนั้นคนทุกวันนี้ไม่มีความสุขและไม่รู้ว่าทำไมไม่มีความสุข เพราะอยู่ในองค์กรอำนาจ

นี่คือข้อ ๓ ปรับองค์กรจากองค์กรอำนาจไปสู่องค์กรการเรียนรู้ (learning organization) ซึ่งขณะนี้กำลังเล่นกันเยอะ เราต้องทำตนเอง เพราะทำแล้วจะมีความสุข มีความสร้างสรรค์มาก

ข้อ ๔ ควรเจริญสติและโยนิโสมนสิการ ปกติเราจะเข้าถึงความจริงไม่ได้ เพราะจิต เพราะความคิดเรา เราคิดอย่างไรเราเห็นอย่างนั้น ที่นี้เราก็คิด เรามีความคิด ความเชื่อ ที่เขาเรียกว่า preconception อยู่แล้ว ในตัวแต่ละคน เพราะฉะนั้นจะเห็นอะไรตามที่มันคิดอย่างนั้น คนร้อยคนไปดูของอย่างเดียวกันจะเห็นไม่เหมือนกัน จะเห็นตามความคิด

เรื่องนี้มีคนเล่นกันเยอะมากถ้าติดตามดู เช่น ภุณณมูรติ ใครต่อใครเยอะแยะ เดียวนี้ เขาารู้แล้วว่าที่เรากล่าวเราเห็นอะไรอย่าง objective นั้นไม่จริง คนเห็นกับสิ่งที่ตัวเห็นจะสัมพันธ์กัน ผมเล่าเรื่องการทดลองให้ฟัง ตัว electron นี่มันประพฤติเป็นอนุภาคก็ได้ เป็นอนุภาคคือเป็น particle ก็ได้ มันมีความประพฤติเป็นคลื่นก็ได้ ตัว electron นี่เป็นคลื่นก็ได้ เป็นอนุภาคก็ได้ ถ้าเป็นอนุภาคแปลว่ามันมีน้ำหนัก มีขนาด แต่ถ้าเป็นคลื่นไม่มี มันเป็นได้ทั้งสองอย่าง และขนาดบางครั้งเป็นทั้งสองอย่างพร้อมกัน

อันนี้เราจะแปลกใจ เพราะเราเคยคิดแบบตายตัวว่าถ้าเป็นอันนี้ก็จะต้องไม่ใช่อันนั้น จะเป็นทั้งสองอย่างพร้อมกันได้ได้อย่างไร ตรงนี้มีความสำคัญ ที่นี้เขาทำการทดลองอย่างนี้ครับ เขาเจาะรูที่ผนังกระดาษแผ่นหนึ่ง สองรู แล้วปล่อย electron ไปตัวหนึ่ง ถ้ามันเป็นอนุภาคนั้นมันจะเข้ารูใดรูหนึ่งเท่านั้น เพราะมันตัวเดียว แต่ถ้ามันเป็น wave นี่มันเข้าทั้งสองรู เอาเครื่องดักจับไว้ หลังรูนี้ เขาตกใจมากการทดลองนี้ ว่าถ้าเครื่องรับรับความเป็นอนุภาคมันจะทำตัวเป็นอนุภาค แต่ถ้าเครื่องรับรับความเป็นคลื่นมันจะทำตัวเป็นคลื่น แสดงว่าเครื่องรับตัวนี้กับตัว electron มันสื่อสาร มันรู้ถึงกัน เพราะฉะนั้นผู้สังเกตกับสิ่งที่ตัวสังเกตนี้ไม่ได้แยกจากกัน objectivity ที่เราพูดกันมานี้ไม่มี จะขึ้นกับผู้สังเกต เพราะฉะนั้นเราจะเข้าถึงความจริงไม่ได้ แต่ถ้าเจริญสติจิตสงบแล้วนี่จะเข้าถึงความจริงได้ ถ้าจิตไม่มีสติเข้าถึงความจริงไม่ได้ ก็จะถูกหลอกอยู่นั้น แล้วก็คิดเป็นส่วนๆ ที่เราคิดเป็นส่วนๆ แบบแยกส่วนเพราะถูกหลอก เพราะฉะนั้นเราเห็นโลกเราต้องบอกว่ามันแบน เพราะเราเห็นมันแบน แต่ความจริงมันกลม ไซ้ไหมครับ เพราะเราเห็นเพียงส่วนเดียวเท่านั้น เราไม่ได้เห็นทั้งหมด เพราะฉะนั้นเราเข้าไปไม่ถึงความจริง ประเดี๋ยวผมจะกลับมาที่ตรงนี้

ข้อ ๕ หัดสัมผัสลึกๆ ถ้าเราสัมผัสอะไรตื้นๆ เราก็คือรู้เป็นส่วนๆ ถ้าเราสัมผัสลึกๆ ก็จะสัมผัสความเชื่อมโยงของทั้งหมด ถ้าเราตื้นๆ รวดๆ เร็วๆ พุดเปรี้ยว ทำเปรี้ยว เราก็คือเป็นแบบแยกส่วน ตอนนี้เขาารู้ว่าเรื่องการสัมผัสลึกๆ การฟังอย่างลึก deep listening จะเกิดปัญญา แต่ถ้าเป็นการโต้เถียงกัน เขาเรียกเถียงไม่ตกฟาก เถียงกันไปเถียงกันมา ปะทะกันนี้ จะได้แต่ตื้น ๆ เท่านั้น ตอนนี้กำลังนำ deep listening มาใช้ตรงนี้ก็มากขึ้นเรื่อย ๆ

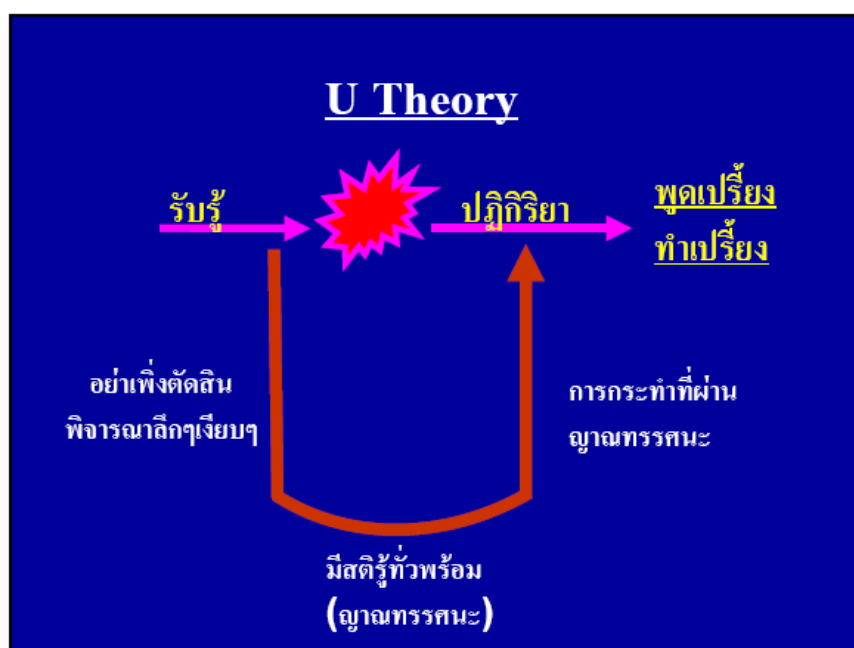
ยกตัวอย่างเรื่อง deep listening คุณสุภาวดีจะมาพูดบ่ายนี้เรื่องครอบครัว สุภาวดีไปทำเรื่องครอบครัวในหลายจังหวัด แล้วได้มีนวัตกรรมอะไรเยอะ เขาไปเจอครอบครัวหนึ่งสามี

ภรรยาบอกเธอเรามาคุยกัน ที่จริงเขามีชื่อ เขาเรียกว่า dialogue ไม่เน้นการโต้เถียง เน้นการฟัง อย่างลึก บางคนเรียกว่าสุนทรียสนทนา มีสามีภรรยาคู่หนึ่งมาตกลงกันว่าวันนี้ภรรยาจะเป็นผู้พูด สามีจะเป็นผู้ฟัง ฟังโดยไม่เถียงเลย ฟังเงียบ ตกลงกันแล้วภรรยาก็พูดว่าตั้งแต่ฉันอยู่กับคุณมานี้ คุณทำให้ฉันเกิดความทุกข์เรื่องอะไรๆ บ้าง ทางนี้ก็ฟังไม่เถียงเลย ถ้าเถียงมันดื้อ เถียงไปมาแล้วไม่ไปไหน ฟังไปฟังมาน้ำตาไหล อยู่ด้วยกันมาไม่เคยรู้เลยว่าฉันเป็นบ่อเกิดความทุกข์ของเธอถึงขนาดนี้

เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจาก deep listening แต่ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการโต้เถียงโต้เถียงยิ่งหนักขึ้นใหญ่ ไซ้ไหม

ตรงข้ามก็มีภรรยาเป็นผู้ฟัง สามีพูด อึ้งเธอเนี่ยขี้นะมัดเลย ภรรยาเปลี่ยนได้จาก deep listening และให้ลูกพูดก็มี พ่อแม่ฟัง โอ้ลูกคิดถึงพ่อแม่ พ่อแม่ทอดทิ้งลูก อะไรต่ออะไรต่างๆ พ่อแม่ก็เปลี่ยนได้

การสัมผัสลึกๆ ทำให้เกิด transformation เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ แล้วเข้าถึงความเป็นทั้งหมด

ที่นี้ฝรั่งได้ไปพัฒนาที่เขาเรียกว่าทฤษฎีตัว U หรือ U theory มี Ota Charmer แล้วตอนนี้กำลังรวมกับ Peter Senge ที่ทำเรื่องระบบ เรื่อง learning organisation มากกว่า ๒๐ ปีแล้ว ตอนนี้กำลังเข้ามาจับถึงเรื่องจิตแล้ว พวก group นี้ Peter Senge, Ota Charmer, Joseph Jawasky, Better Sue Flowers แล้วเขาจะมีศัพท์ใหม่ๆ เข้ามาใช้

ผมจะลองเสนอให้ดู แล้วใช้ศัพท์ของผมเอง ทฤษฎีตัว U เป็นอย่างนี้ครับ ถ้าเรารับรู้อะไรเข้ามา แล้วมีปฏิกิริยาอย่างรวดเร็ว พูดเปรี้ยว ทำเปรี้ยวออกไปนี้ ให้ถือว่าตื่น ตื่นก็จะแยก

ส่วน แล้วตอนนี้ปฏิริยาอาจจะมีความโกรธ ความอะไรเข้ามาอีก และตัวนี้เป็นปฏิริยาออกไป เหมือนด่าแม่ นักวิชาการ เรียกว่าเร็วเปรี้ยงออกไป

ทฤษฎีตัว U ว่าอย่างนี้ เวลาเรารับรู้อะไร พยายามอย่าเพิ่งตัดสินใจ เขาเรียกว่าแขวน มันไว้ก่อน suspend มันไว้ อย่าเพิ่งตัดสินใจว่ามันดี มันเลว มันผิด มันถูก มองมันอย่างลึก ๆ มองมันอย่างลึก ๆ แปลว่าลึกนี้ดึงมันลงมาใช้ใหม่ เจียบ ๆ มีสติ ที่จริงตรงนี้คือมีสติแล้ว ดูเรื่อง นั้นอย่างเจียบ ๆ พอจิตมันสงบมันสัมผัสความจริงได้ ที่นี้ความจริงนี้มันเชื่อมโยงอย่างที่เราคุย กันมาตลอด ความจริงนั้นมันเชื่อมโยงลงมา เชื่อมโยงกันทั้งหมด ทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต มันเชื่อมโยงกันทั้งหมด พอจิตเข้าถึงความเป็นทั้งหมดมันเห็นอนาคตด้วย เพราะอนาคต ปัจจุบัน กับอดีตมันเชื่อมโยงกัน ตรงนี้เรียกว่าเห็นทั้งหมด อาจจะเรียกว่าเกิด insight เกิด ญาณทัศนะขึ้น

เรื่องนี้เคยเกิดกับทุกคน เวลาเราคิดอะไรแล้วเราคิดไม่ออก คิดปวดหัวแทบตายไม่ออก แต่ตอนไม่คิดออก เพราะตอนคิดนี้มัน focus มันแยกส่วนเข้าไป แล้วมันไปไม่ได้ แต่ตอนไม่คิด นี้จิตมันสงบ มันเข้าถึงความจริงทั้งหมดแล้วมันออกมาได้ เกิดภาษาอังกฤษบางที่เขาเรียกว่า intuition เกิดญาณทัศนะ เรียก insight ก็ได้

ที่จริงพระพุทธเจ้าสอนมาก่อน ฟรั่งเฟิ่งจะมาตื่นตัวตอนนี้ พระพุทธเจ้าสอนมากกว่า ๒๕๐๐ ปีแล้ว ละเอียดมาก พระพุทธเจ้าเคยสอนอย่างนี้ “เวลาใครพูดอะไรเธออย่าเพิ่งรับ แล้วก็อย่าเพิ่งปฏิเสธ เอาไปไตร่ตรองดูให้ลึกซึ้ง” ถ้ายอมรับหรือปฏิเสธนี่คือตรงนี้ มันตื่น มันก็แยกส่วน เธออย่าเพิ่งรับ อย่าเพิ่งปฏิเสธ เอามาไตร่ตรองด้วยความลึกซึ้ง ใช้สติดู พอลึกซึ้ง สติจิตเจียบ เข้าไปสู่ความเป็นทั้งหมดเกิด insight เกิดญาณทัศนะขึ้น แล้วขึ้นมาไปสู่การกระทำคราวนี้ มัน จะไม่เหมือนการกระทำแบบต้นแบบนี้แล้ว เพราะมันได้ผ่านจิตที่สงบและรับรู้ความเป็นทั้งหมด เกิดญาณทัศนะ ตอนไปทำตอนนี้เป็นทำด้วยญาณทัศนะแล้ว จึงได้ผลดีกว่า

ภาคธุรกิจใอเมริกากำลังใช้พวกนี้กันเพิ่มขึ้นเรื่อย ภาคธุรกิจจะเปลี่ยนแปลงได้เร็ว เพราะเขาอยู่ที่ result ขาดทุนหรือกำไร ถ้ายังทำอย่างเดิมแล้วขาดทุนนี้เขาจะปรับตัวเร็ว พวก ที่ปรับตัวช้าคือนักวิชาการ เพราะนักวิชาการติดอยู่ในทฤษฎี ติดอยู่ในทฤษฎีว่าอย่างนี้ ฉะนั้นว่าอย่างนี้ แล้วมันไม่มีตัวอะไร feedback ฉะนั้นว่าอย่างนี้ฉันก็ยังได้เงินเดือนอยู่ จึงเปลี่ยนแปลงได้ช้า แต่ว่า ธุรกิจนี้มันต้องไม่ขาดทุน มันจะเปลี่ยนแปลงเร็วกว่า

ขณะนี้ไปดูในอเมริกา พวกธุรกิจกำลังเรียนแล้วอาศัยคนพวกนี้เป็นครู พวก Peter Senge พวกที่ผมว่ามานี้ เป็นครู กำลังฝึกอบรมผู้คนมากขึ้นเรื่อย ๆ พอฝึกวิธีคิดแบบตัว U ไป แล้วนี้ก็เจอมันมีความสุข เกิด insight งานของบริษัทก็ได้ผลดีขึ้น

ฟรั่งมีอะไรเราก็เรียนรู้ เขาก็มีอะไรแปลก ๆ น่าสนใจ มีตัว U ตัวเยอ ที่จริงเราก็พูดได้ ทางพุทธเราก็พูดได้ นี่คือการเจริญสติ การโยนิโสมนัสสิการ ที่ผมใช้คำว่าไตร่ตรองอย่างลึกซึ้ง แล้วมันก็ไปเกิดญาณทัศนะขึ้น และงานที่ออกมามันก็ดี เพราะญาณทัศนะนี้เป็นปัญญา ไม่ใช่ เป็นการรับรู้อย่างตื้น ๆ แล้ว

สังเกตหรือเปล่าว่าผมเกินเวลา ที่เกินเวลามา呢เพราะว่าผมอนุวัณน์มาอยู่ผมว่าท่าน ปลัดสาธารณสุขมาไม่ได้ ให้ผมใช้เวลาไปเยอะๆ ผมก็เลยพูดไปเรื่อย ๆ แล้วก็หวังว่าถ้าเราที่มา กันวันนี้ ถ้าจิตเราสัมผัสลึกๆ สัมผัสดินฟ้าอากาศ แสง สัมผัสให้มันลึกๆ เราจะเจอความสุข ความสุขที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน (instant happiness) ได้เมื่อเราเข้าถึงความจริงที่เชื่อมโยงกัน เมื่อไรเราเข้าถึงความจริงที่เชื่อมโยงนี้เกิดความสุขทันที เพราะฉะนั้นก็หวังว่าบางท่านหรือ หลายท่านในที่นี้จะเกิดความสุขอย่างฉับพลันหรือมีความสุขมากขึ้น เมื่อออกจากห้องนี้ไปแล้วก็ ไปทำงานได้ผลขึ้น มีชีวิตที่ดีขึ้น ก็ขออวยพรให้เป็นอย่างนั้น ขอบขอบคุณครับ